

Så lönsam är du för din kommun

Högavlönade ger småpengar. Pensionärer är rena guldregnet. Och kommunerna tjänar mindre på nya invånare än de tror.

Av: Måns Wikstrand

Publicerad: 17 april 2014 kl 01:09 i Dagens Samhälle, <http://www.dagensamhalle.se/nyhet/sa-loensam-aer-du-foer-din-kommun-8669>

Kommunernas intäkter för nya invånare är mindre än de tror, visar nya siffror från SKL. En välavlönad läkare som flyttar in ger till exempel bara 28 000 kronor i vinst. En nyinflyttad 90-årig folkpensionär ger över 300 000 kronor.

Sedan 1995 har 170 kommuner krympt, och tillväxt i form av fler invånare är ett viktigt mål för många kommuner. Ekonomin är ofta ett tungt vägande argument. Man vill öka intäkterna. Politikerna förklarar sanningsenligt att fler invånare ger större skatteinkomster. Hur mycket större är förstås en väsentlig fråga. Men ytterst få vet svaret.

”Vanliga” medborgare tror nog att det handlar om hur mycket kommunalskatt var och en faktiskt betalar. Att en höginkomsttagare alltså är den bästa rekrytering en kommun kan göra för att stärka kassan.

Glöm det, så enkelt är det inte.

Politikerna vet ofta lite bättre råd. De vet att det kommunala skatteutjämnningssystemet är avgörande och säger ofta ungefär ”kommunen tjänar 40 000–45 000 kronor för varje ny invånare”. Men Sveriges Kommuner och Landstings färsk rapport om marginalintäkter vid befolkningsförändringar visar att det inte heller är korrekt. Intäkten är mycket sämre.

Den genomsnittliga kommunala intäkten för en ny invånare 2012 var 31 253 kronor. Jämför med den genomsnittliga kommunala kostnaden per invånare samma år, som var 44 785 kronor. Det betyder mer än 13 000 kronor back per person, på papperet.

Plötsligt ser stora kommunala satsningar för att locka nya invånare direkt ohälsosamma ut.

– Många ser växande befolkning som det viktigaste framgångskriteriet för en kommun, och motiverar det bland annat med ekonomin. Därför är det viktigt att reda ut vad ökad befolkning faktiskt betyder för kommunernas intäkter, säger Anders Folkesson, ekonom på SKL och en av rapportförfattarna.

En ny invånare påverkar både kommunens intäkter och kostnader och på väldigt olika sätt, främst beroende på ålder. Utjämnningssystemet ser till att det här speglas i den kommunala intäkten. Inflyttare är i hög grad i arbetsför ålder. 550 000 personer flyttade eller invandrade 2012. Mer än hälften, 55 procent, var mellan 20 och 40 år. Den kommunala kostnaden för den kategorin är låg. Därför blir också intäkten liten. Men möjligen ändå tillräcklig.

– 31 000 kronor per ny invånare är ingen oäven summa, men det är förstås en öppen fråga hur stora de kommunala kostnaderna faktiskt är. Vår poäng är att nya invånare inte är en given ekonomisk framgångsfaktor, säger Anders Folkesson.

Det är utjämnningssystemet som spelar störst roll när befolkningen växer eller krymper, inte skatten var och en betalar. Den gynnar mer riket och kommunerna som helhet. Utjämnningssystemet ger till synes märkliga effekter på kommunala inkomster (se grafik). Att en 2-åring ger nära fyra gånger så mycket pengar som en bankdirektör, till exempel.

Märkligheterna blir logiska om man studerar dem närmre. Skatteutjämningen syftar till att skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar i alla kommuner. Utan den skulle Sverige se väldigt annorlunda ut. Skattekraften, alltså underlaget för kommunernas skatteintäkter, varierar enormt. Från 326 000 per invånare i Danderyd till en bit under 150 000 i till exempel Högsby och Eda.

Utan utjämning skulle ett litet antal kommuner ha väldigt stora resurser till välfärdstjänster som deras medborgare inte behöver. Andra, ofta små kommuner med långt till storstad, skulle inte ha råd att ge sina invånare någonting som är i närheten av dagens välfärdsstandard. För att åtgärda det sker en separat utjämning av både kostnader och inkomster.

Inkomsterna jämnas ut genom att alla kommuner garanteras ett lika stort skatteunderlag. Nästan. Ett tiotal kommuner med alldeles extra välavlönad befolkning får som premie lite bättre förutsättningar än alla andra.

Kostnaderna jämnas ut utifrån befolkningens sammansättning, där ålder och en del sociala variabler vägs in. Vare sig 90-åringar eller 7-åringar är normalt några större skattebetalare. Däremot behöver 90-åringen ofta hemtjänst och 7-åringen skola och den kommunala kostnaden för dem är relativt hög. Utjämningsystemet ser till att inkomsten följer med behovet.

Den som har ett litet förväntat behov av förskola i jämförelse med rikssnittet får betala till den som har ett stort. Den som har få åldringar relativt andra får betala till dem som har många. Och så vidare.

Slutresultatet blir att när en höginkomsttagare flyttar in minskas kommunens bidrag i inkomstutjämningen. Nettot blir ganska magert. Men när en ogift 90-åring flyttar in ökar kommunens bidrag i kostnadsutjämningen kraftigt. Kommunkassan får ett stort tillskott.

Kommunernas faktiska intäkter från inflyttare 2012 varierade stort (se tabell). Sorseles 127 nyinflyttade gav största marginalintäkten, med nära 47 000 kronor per färsk Sorselebo.

Solna fick sämsta utdelningen med knappa 20 000 kronor per inflyttad. Den egna skattesatsen är största boven där. Solna har mycket låg kommunalskatt och hade inte legat i botten med en genomsnittlig skatt. Men även andra faktorer har betydelse.

I Hällefors och Simrishamn tillhörde inflyttarna i extra hög grad lågt utdelande kategorier – som personer i arbetsför ålder och yngre pensionärer. De ger ett större avdrag i kostnadsutjämningen.

Kommunerna i toppen får höga intäkter mycket tack vare sina höga skattesatser. Men också extra bra utdelning i olika delar av kostnadsutjämningen, exempelvis kompensationen för gles bebyggelse.